

ELS CONTINGUTS EN LA LLEI D'EDUCACIÓ:

QUÈ VOLEM APRENDRE? COM VOLEM APRENDRE?

En una classe buida de Segon d' ESO quedava la pissarra plena del testimoni del que havia sigut l'última classe. Era una classe de valencià.

Sembla que l'objectiu de la classe era donar els diftongs, però prèviament al concepte de diftong cal ternir clar el de síl·laba, i junt a l'explicació en una quarta part de la pissarra de les unions decreixents o creixents de les vocals per a formar o no un diftong, la resta de la pissarra estava ocupada en la separació de síl·labes de paraules, així com en la classificació de les mateixes segons el nombre de síl·labes.

L'observació d'aquesta pissarra em cridava en silenci aquestes preguntes:

- *Des de quan repetim en l'escola el mateix? Des de Tercer de Primària?*
- *El que s'ensenya ajuda a viure, o mata d'avorriment la vida que podria entrar a l'escola?*
- *Per què no aprenen els i les alumnes conceptes aparentment senzills que estan donant des de quasi sempre, i escolten massa sovint eixa frase : però això ja ho donareu el curs passat, haurieu de saber-ho?*
- *Qui tria allò que es considera bàsic per a fer complir l'objectiu final de l'escolaritat obligatòria?*
- *Per a equilibrar desigualtats de partida, cal que tots i totes aprenem sobre el mateix?*
- *Cal definir de manera concreta els continguts que delimitarien una cultura bàsica? Calen uns continguts mínims?*

Al Document de Debat que aporta el govern per a modificar la LOCE, llegim:

*“L'educació primària és una etapa fonamental per al desenvolupament personal dels xiquets i les xiquetes. En efecte, es tracta d'un període decisiu en la formació de la persona, ja que en ell s'assoleixen els fonaments d'un sòlid aprenentatge de les habilitats culturals bàsiques, relatives a l'expressió oral, a la lectura, a l'escriptura i al càlcul aritmètic, al temps que es desenvolupen les habilitats socials, els hàbits de treball i estudi, el sentit estètic, la creativitat, els afectes i els sentiments. **El seu objectiu bàsic** consisteix en afiançar el desenvolupament personal i el propi benestar, dotar als alumnes d'una progressiva autonomia d'acció en el seu entorn i proporcionar-les els instruments necessaris per a l'adquisició de nous coneixements en les etapes educatives posteriors i al llarg de tota la seua vida” (pag. 31 del Document de Debat)*

Qui no estaria d'acord en aquest plantejament general? Els desacords venen en com fer-ho, en la coherència o incoherència entre les finalitats bàsiques de l'educació i el dia a dia de les nostres escoles. Eixe dia a dia es concreta en uns espais, uns horaris, una classificació dels i les xiquetes... i en un currículum que determina sobre qué aprenem i fins i tot com aprenem.

“Per una part, els continguts reflexen i concreten les intencions educatives i, a través d’elles, les finalitats de l’Educació Bàsica i la funció o funcions prioritàries que els grups socials dominants o majoritaris li atribueixen. Quan decidim què han d’ensenyar els professors i què han d’aprendre els alumnes, estem també decidint quin tipus de persona i quin tipus de societat volem contribuir a conformar a través de l’educació escolar. Per altra part, si bé és cert que convé distingir cuidadosament entre els continguts inclosos en les propostes curriculars –prescriptives o no-, els continguts ensenyats i els continguts que aprenen i s’apropien els alumnes, no ho és menys que els primers orienten, condicionen o determinen en major o menor mesura, segons els casos, allò que finalment s’ensenyà i s’aprén en les aules. (“Redefinir allò bàsic en l’educació bàsica” César Coll. C. de P^a N° 339)

L’obsessió de les Administracions per enumerar una llista de temes que delimitan una cultura bàsica, sembla que aporta:

- **una aparent objectivitat**, ja que ens pot donar la sensació que és un inventari bàsic i complet o quasi complet d’allò fonamental de la nostra cultura, i a més graduat en complexitat, de menys a més: s’introdueix quasi tot des d’un principi d’una manera elemental, i després poc a poc es va complicant... Eixa aparent objectivitat **ens aporta seguretat**: ho donem tot i de forma gradual i ordenada. Ensenya així una mare a parlar al seu fill/a? I és un dels aprenentatges amb més èxit en els resultats!
- Aquesta llista de continguts també ens marca **una forma d’avaluar**: un control cada tema o dos temes?,
- i fins i tot pot determinar **una metodologia de classe**: s’han de donar lliçons i no desenvolupar temes, ja que per a donar tots els punts del currículum hem de parcel·lar el temps del curs (tantes lliçons, doncs tantes setmanes per lliçó).

A més aquesta enumeració de continguts , pot semblar que **ajuda a** :

- **Controlar la qualitat**: parlen fins i tot de proves externes ja des de quart de primària.
- **i a igualar oportunitats**, perquè encara que sigam diferents, tots i totes hem d’aprendre el mateix.

Aquesta obsessió, contrasta amb altres veus sense poder en les Administracions, però amb fonament pedagògic que parlen d’una altra manera del que és la cultura bàsica, en coherència amb la finalitat de l’Educació Obligatoria:

“En el transcurs d’aquests últims anys, diverses comissions impulsades per organismes i instàncies nacionals i internacionals

han elaborat propostes més o menys concretes i detallades de redefinició de la formació bàsica o fonamental. La més coneguda, probablement, siga la inclosa en "l'informe de la UNESCO de la Comissió Internacional sobre l'educació per al segle XXI" presidida per Jacques Delors (1996), que proposa organitzar l'educació al voltant dels "quatre aprenentatges fonamentals", que, a judici de la Comissió, són els "pilars del coneixement" per a cada persona en el transcurs de la vida: **aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a viure junts i aprendre a ser**" ("Redefinir allò bàsic en l'educació bàsica" César Coll. C. de P^a N° 339)

*Aleshores, per a una societat complexa i canviant com és la nostra, cal inventariar continguts?, no ajudaria més per a edificar sobre els "quatre pilars bàsics del coneixement" comptar amb l'interès de l'alumne/a, amb el seu protagonisme? No ajudaria més deixar que cada grup, cada persona, cada context... delimitara els continguts **sobre els que els interessa aprendre en concret per a aprendre com aprendre tot en general?***

La llista de continguts que s'enumera com entrades d'enciclopèdia, que semblen imponderables marcats des de fora, que no naixen de la curiositat... provoquen distància, obligació... i el que és molt perillós: avorriment: Tots els cursos el mateix!

Donar a tots i totes el mateix, genera més igualtat? o pel contrari general més desigualtat?

Uns continguts que venen marcats de forma prescriptiva, que generen distància, obligació i avorriment, són més fàcils d'assimilar per a aquelles persones que viuen en un entorn en el que el llenguatge i el coneixement acadèmic està valorat, i a més tenen més recursos per a accedir a ell.

*Més que de continguts, una programació de mestra/e, hauria de demostrar com provoca situacions que ajuden a expressar-se, a fer-se preguntes, a investigar, a conèixer-se i conèixer el món, a relacionar-se... **Més que de continguts una llei hauria de definir els àmbits de coneixement sobre els que s'hauria de navegar amb els diferents llenguatges com a ferramentes d'investigació i expressió: el llenguatge de les paraules, el matemàtic, el musical, el dramàtic, el plàstic, el tecnològic...***

*Una societat que desborda en informació, i a més una societat extremadament dinàmica, requereix persones formades en saber fer-se preguntes, en seleccionar i aconseguir la informació que els interessa, en conèixer i disposar de recursos que els permeta accedir a conèixer continguts nous o que canvien, en entendre les causes pels que canvien, en ubicar-se des de la seua identitat amb els altres en un món canviant, global... Aquesta necessitat xoca amb l'aprenentatge per a aprovar "controls" de continguts mínims, en molts casos repetitius i inútils. Cal que ens fem la pregunta: Sobre què volem aprendre? **Cóm aprendre a aprendre?***

Per a mestres que es la facen és important tenir en compte aquest paragraf que podem llegir en l'esmentat document de debat:

“El Ministeri d'Educació i Ciència, en col·laboració amb altres Administracions, tant autonòmiques com locals, educatives o no, ha de promoure projectes innovadors i experimentals, que puguin apuntar noves vies de resposta als problemes plantejats. El desenvolupament dels esmentats projectes ha d'anar acompanyat de mecanismes rigurosos d'avaluació, que permetan valorar els seus resultats, així com les seues fortaleses i debilitats, per a passar de programes experimentals a iniciatives globals” (Document de debat)

El problema està en explicar què s'entén per mecanismes rigurosos d'avaluació, que permetan valorar els seus resultats. Què entenem per resultats? L'adquisició de determinats continguts d'un currículum que no es qüestiona? Entenem per resultats l'observació d'un procés de millora continuada en l'aprenentatge individual?.

L'avaluació és externa? Qui i com la fa? Podria ser l'avaluació un informe argumentat sobre els aspectes treballats i la valoració dels mateixos?

En què entenem per resultats i en la forma de concebre l'avaluació es determina l'autonomia real que s'otorga als projectes d'innovació que el Ministeri diu que promourà, encara que el document de debat que ha presentat no ofereix cap reflexió sobre el currículum.

Al respecte d'aquesta manca de reflexió, ens aporta César Coll en un interessant article sobre el currículum bàsic:

“... seria una oportunitat perduda, a més d'una errada, al meu judici, que l'anunciat debat sobre l'estat del sistema educatiu i la implantació de la LOCE acabara desembocant altra vegada, en allò que al currículum de l'Educació Bàsica es refereix, en un simple reacomodament dels continguts actuals. La resposta a les noves necessitats de formació i les “urgències” socials des de l'Educació Bàsica no pot limitar-se a ampliar i reforçar uns continguts, retallar i suprimir altres, i a introduir noves matèries, encara que es plantegen com a transversals. (...)

Allò que està en qüestió no és el nombre d'hores atribuïdes a tal o qual matèria o assignatura en l'horari escolar. El que està en qüestió és la capacitat de l'Educació Bàsica per a proporcionar a l'alumnat el bagatge mínim de coneixements, habilitats, actituds i valors necessaris per a incorporar-se a la societat d'avui i de demà.” (“Redefinir allò bàsic en l'educació bàsica” César Coll. C. de P^a N° 339)

Amb una bona metàfora José Gimeno Sacristán ens ajuda a visualitzar el problema i sentir com a evident la necessitat de plantejar-se'l:

“Posem la taula, l'ordenem, seleccionem i sentem als comensals en els seus puestos, servim en vistosos plats ordenadament. Termina l'esmorçar, els convidats s'en van amb mostres d'insatisfacció (alguns abandonen abans de concloure) i no se'ns ocoreix interrogar-nos sobre com d'exquisit és allò ofert, si era suficient o si no tenien fam; tampoc si era digerible o si

estava en bon estat. Si els tornem a convidar, sols a la força o fingint acodiran” (José Gimeno Sacristán: “Recuperar el pols de la política educativa” C. de P^a. N° 338)

És evident que la reflexió que cal sobre el currículum bàsic no és fàcil, i és complexa, però també és evident que cal fer-la des de totes les instàncies amb responsabilitat educativa.

És evident que una bona llei d'Educació hauria d'admetre la complexitat del tema, però també pronunciar-se sobre el marc global des del que considera què és una cultura bàsica, i en eixa definició procurar la coherència entre les finalitats bàsiques que otorga a l'escolaritat obligatòria i el posterior desenvolupament de la normativa que estableix.

És evident que una bona llei d'Educació hauria de promoure i reconèixer els col·lectius i persones que amb la seua pràctica es plantegen cada dia : Què convé ensenyar i aprendre a l'escola? i com fer-ho?

*El tema és complexe, però els Moviments de Renovació Pedagògica i altres col·lectius de mestres ja duen molt de temps elaborant cada dia més matissos en la resposta: un currículum que **no disocie** l'aprenentatge en l'escola de la vida, un currículum que permeta **un procés ric** d'aprenentatge, en el que totes les persones implicades es **senten protagonistes**, i per tant **part activa i il·lusionada en ell**.*

***Ja tenim camí fet i que està fent-se en aquesta línia: Des de la creativitat de mestres** que aporten amb la seua classe modificacions als llibres de text, **com l'atreuiment d'altres que no utilitzen la base d'un llibre de text** i permeten que la flexibilitat del procés d'aprenentatge vaja regulant els continguts i activitats en l'aula, **i altres aules** en les que alumnes i mestres, i fins i tot altres persones de fora de l'escola que fan dels **Projectes de Treball** una alternativa de treball per a viure amb intensitat i protagonisme el propi procés d'aprenentatge sense dissociar-lo de la vida.*

Tornant el record a la pissarra des de la que he començat a escriure:

Quantes vegades hauran escoltat la separació de les síl·labes aquells alumnes que es senten davant de la pissarra de la classe de segon d'ESO? Des de quan senten que els “sona” quasi tot el que donen en classe? Per què no s'ho saben? Els interessa? Per què no els interessa? Els serveix? Els ajuda al desenvolupament global de la seua personalitat?

Quants anys aquesta pissarra haurà sigut testimoni de continguts semblants, i situacions molt paregudes? Per què tants anys, en una societat canviant, i passant davant d'ella diferents persones ?

No escolteu la pissarra que crida : estic avorrida !?

Inma Coscollà Girona
(Membre del Seminari de Projectes de Treball del MRP Escola d'Estiu
Gonçal Anaya) **(Novembre – 2004)**